

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ ПЛАТЕЖАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Є. М. Руденко, кандидат економічних наук

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

У статті розглянуто основні елементи механізму управління податковими платежами, досліджено та узагальнено сутність податкової політики, податкового планування, бюджетування податків, податкового обліку і контролю. Визначено етапи розробки податкової політики підприємства, узагальнено елементи системи податкового планування. Розроблено пропозиції з удосконалення управління податковими платежами вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: управління податковими платежами, податкова політика, податкове планування, податковий облік, бюджетування податків, податковий контроль.

Постановка проблеми. Становлення і розвиток податкової системи України свідчать про її переважну роль у формуванні та розподілі фінансових ресурсів держави. Проте найбільш дієвий вплив система оподаткування має на функціонування і ділову активність підприємницьких структур, тобто на ту ланку господарської діяльності, де створюється фінансовий потенціал країни. Аграрна спрямованість економіки України визначає необхідність створення сприятливих умов для забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Це потребує запровадження виваженої політики підтримки сільськогосподарських підприємств на основі збалансування фіскальної та стимулюючої функцій податків. Посилення нестабільності умов господарювання у перехідний період, прагнення до поповнення бюджету при зменшенні реального валового внутрішнього продукту, недотримання принципу економічної обґрунтованості податкових реформ призвели до надмірного навантаження на вітчизняні підприємства. Це обумовлює необхідність управління податками не тільки на макро-, але й на мікроекономічному рівні. З підвищенням ролі корпоративного податкового менеджменту особливої актуальності набуває питання пошуку ефективних

© Руденко Є. М., 2014

методів управління податковими платежами аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань управління податковими платежами присвячено праці багатьох дослідників. Зокрема, В. Синчак розробив Концепцію удосконалення системи оподаткування у сільському господарстві України [1]. Проблемам функціонування спеціальних режимів та реформування системи оподаткування сільськогосподарських підприємств присвячено праці В. М. Жука, Л. Д. Тулуша [2; 3]. Напрями удосконалення податкового менеджменту та оптимізації податкових платежів досліджено у працях С. В. Паранчука, Т. О. Мулик [4; 5] та ін. Проте у сучасних умовах виникла необхідність конкретизації і узагальнення напрацювань учених стосовно управління податковими платежами вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження організаційно-економічних засад механізму управління податковими платежами сільськогосподарських підприємств та пошук шляхів його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління податковими платежами на будь-якому підприємстві є складовою загальної системи управління і являє собою систему корпоративного податкового менеджменту.

Податковий менеджмент підприємства, як складова частина фінансового менеджменту, передбачає розробку управлінських рішень, спрямованих на формування фінансового потенціалу і підвищення його ефективності. Основна ціль податкового менеджменту не зводиться до абсолютної мінімізації податкових платежів, вона полягає в активному впливі на максимізацію чистого прибутку підприємства при заданих параметрах податкового середовища і ринкової кон'юнктури. Об'єктом управління є виробничо-економічні стратегії і пов'язаний з ними податковий обіг [4, с. 19].

До основних елементів системи управління податковими платежами (податкового менеджменту) підприємства належать такі: податкова політика; податкове планування; організація та ведення оперативного бухгалтерського й податкового обліку; бюджетування податків; податковий контроль (рис. 1).

Рис. 1. Основні елементи системи податкового менеджменту підприємства*

*Узагальнення автора на основі [1-7].

Податкова політика підприємства визначається вибором найбільш ефективного варіанту сплати податків при альтернативних напрямках господарської діяльності. Розробка податкової політики відбувається шляхом дотримання окремих її етапів, кожний з яких має свою мету, завдання та форми реалізації. Формування ефективною податковою політики для сільськогосподарських підприємств в системі корпоративного податкового менеджменту варто здійснювати у наступному порядку (рис. 2).

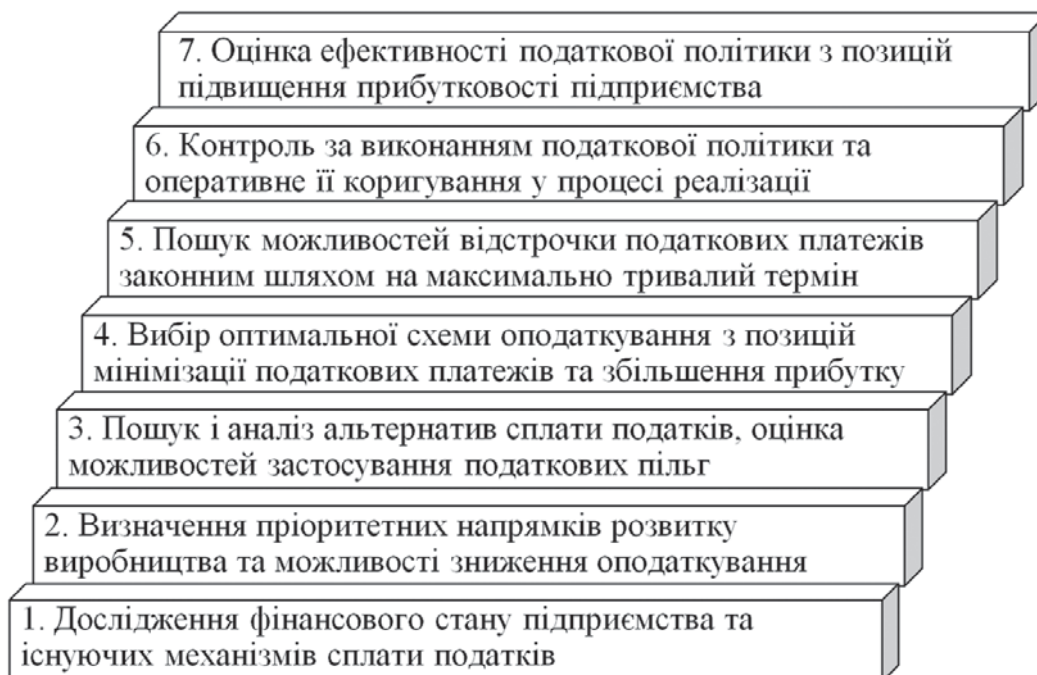

Рис. 2. Етапи розробки податкової політики сільськогосподарського підприємства*

*Узагальнення автора на основі [1, 3-5].

Податкове планування є надзвичайно важливим елементом корпоративного податкового менеджменту. Адже в стратегії управління підприємством дуже важливо мати необхідний набір прийомів і методів, що дозволяють адекватно оцінити рівень податкової нестабільності і безпосередньо управляти ним при прийнятті рішень. Застосування податкового планування впливає, перш за все, із мотивів зменшення податкового навантаження на підприємство за існуючої системи оподаткування. Податкове планування є однією з умов прибутковості і сталості розвитку підприємства [5].

Основні концептуальні елементи системи податкового планування на підприємстві можуть бути представлені наступним чином (рис. 3).

Метою податкового планування на підприємствах є вибір такого шляху, за якого прибуток наближається до максимуму, а податкові ризики діяльності – до мінімуму. У межах реалізації цієї мети виконуються завдання податкового планування, а процес планування базується на дотриманні певних принципів.

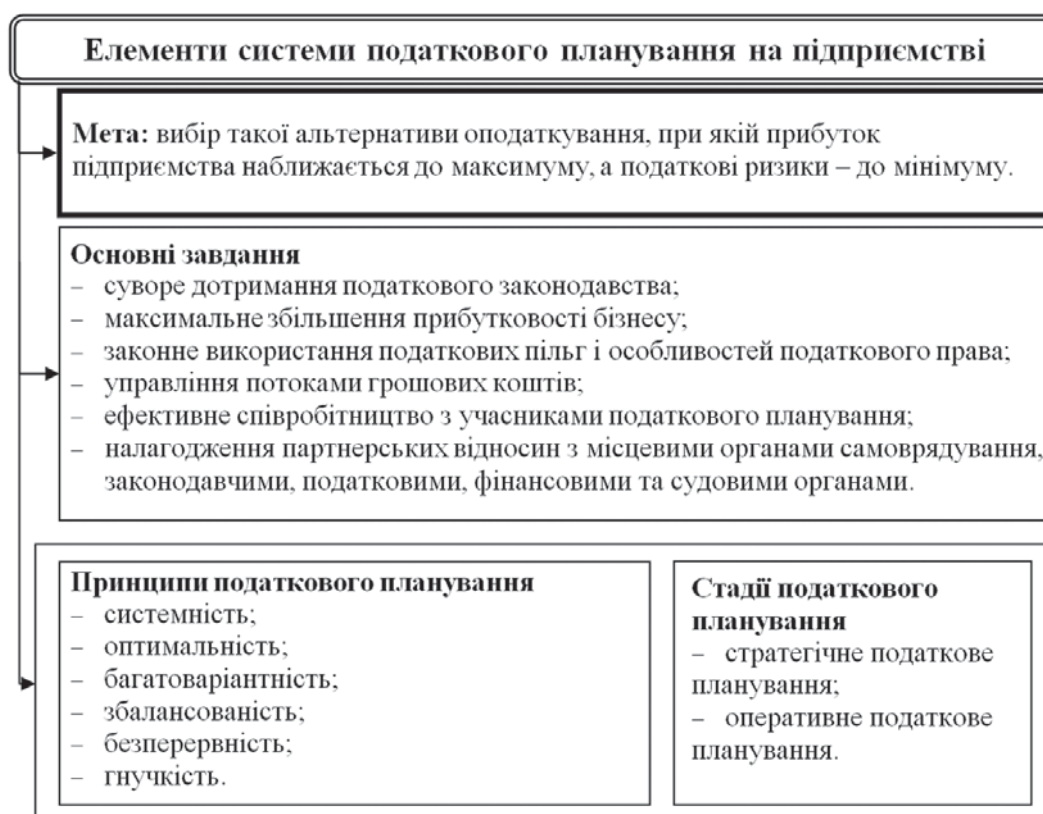

Рис. 3. Елементи системи податкового планування на підприємстві*

*Джерело: узагальнено автором на основі [4, 5, 7]

Для цілей податкового планування здійснюється збір і обробка даних про ситуації, які виникають на підприємстві під впливом системи оподаткування, розробляються різні схеми діяльності, визначаються фінансові й товарні потоки, взаємовідносини з постачальниками, покупцями, кредиторами, що дозволяє приймати певні управлінські рішення [4, с. 43].

В процесі податкового планування обов'язково повинен враховуватися економічний ефект від отримання підприємством податкових пільг. Як слушно зауважує В. М. Жук, в цілому спеціальні режими оподаткування аграрного бізнесу є вигідними і стимулюючими розвиток сільськогосподарських підприємств, проте критерії застосування і механізми реалізації цих режимів оподаткування більш вигідні і зручні для великого аграрного бізнесу та переробних підприємств. Негативним є і надлишкове адміністрування державою отримання пільг від спеціальних режимів оподаткування [2, с. 41].

Організація та ведення оперативного бухгалтерського й податкового обліку має надзвичайно важливе значення, адже без адекватної, повної та достовірної інформації було б неможливим управління податковими платежами на підприємстві. Податковий облік можна охарактеризувати як впорядковану систему збору, реєстрації та узагальнення зберігання й передачі інформації для визначення податкової бази для податку на основі даних первинних документів, згрупованих відповідно до порядку, передбаченого чинним податковим законодавством.

Податковий облік має трирівневу структуру:

1-й – рівень первинних облікових документів;

2-й – рівень податкових реєстрів (регламентований тільки за єдиним податком, податком на додану вартість і податком з доходів фізичних осіб);

3-й – рівень податкової звітності з конкретного податку [6, с. 408].

Однією з основних проблем, які виникають у підприємства щодо організації податкового обліку, є відсутність інформаційних зв'язків між керівними й збутовими ланками підприємства, з одного боку, і між ланкою, що веде податковий облік, з іншого. Досить часто перші ланки приймають рішення без

урахування міркувань другої ланки і без прорахунку податкових наслідків цих рішень. До головного бухгалтера найчастіше лише доводиться інформація про проведені підприємством операції. Коли ж виявляється, що деякі операції призвели до різкого збільшення суми податків або взагалі були заборонені, між керівництвом і бухгалтерією виникають конфліктні ситуації [6, с. 410]. Тому налагодження інформаційного коридору між вказаними ланками є необхідним заходом належної організації податкового обліку.

У системі податкового менеджменту важливе місце посідає контроль, який поділяється на внутрішній та зовнішній. Зовнішній податковий контроль здійснюється державними органами стосовно конкретного підприємства. Внутрішній податковий контроль проводиться силами самого підприємства. Він являє собою процес перевірки порядку нарахування, строків сплати податків, обов'язкових платежів і зборів, який організовується безпосередньо на підприємстві з метою запобігання порушенням і втратам від сплати штрафних санкцій. [7, с. 100-101]. Цей контроль здійснюється в різних формах (рис. 4):

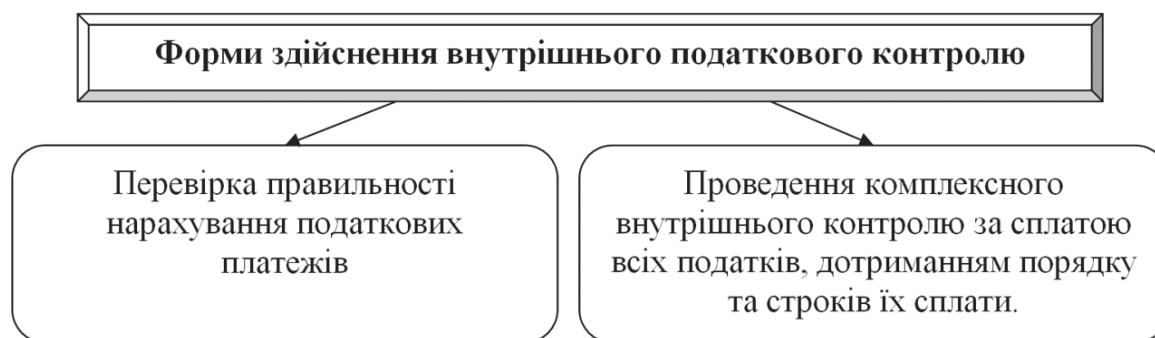

Рис. 4. Форми здійснення податкового контролю на підприємстві [7]

Перевірка правильності нарахування податкових платежів полягає в тому, що після проведення первинних розрахунків проводиться повторна перевірка, і бажано, щоб її здійснював працівник, який не брав участі в перших розрахунках і має інші підходи. Стосовно проведення комплексного внутрішнього контролю за сплатою всіх податків, то, як правило, такі перевірки відбуваються наприкінці звітної періоду або при виявленні недоліків зовнішнім контролем [7, с. 103].

Іншим важливим елементом корпоративного податкового менеджменту є бюджетування податків. Бюджетування податків є одночасно системою і процесом. Процес бюджетування податків спрямований на плановий розрахунок податкових платежів, які підлягають сплаті підприємством у майбутніх періодах на основі показників бюджетів підприємства.

Бюджет податків можна визначити як виражений у грошовому вимірі план податкових платежів підприємства на майбутні періоди. Бюджетування податків дає змогу спрогнозувати майбутні витрати коштів у вигляді податкових платежів підприємства й почати дії для мінімізації негативного впливу цих витрат на фінансову стабільність підприємства [4; 6].

В основу методичного підходу до управління податками на сільськогосподарському підприємстві повинно бути покладено визначення й оцінку змін фінансових результатів угод, подій, інших фактів господарської діяльності, що відбуваються під впливом податків. При цьому необхідно враховувати:

- взаємний вплив оподатковуваних баз різних податків;
- можливість перекладання всіх чи частини податків на споживача та постачальника;
- включення податкового складника в кост-карту одиниці продукції й визначення впливу податкового складника на вироблений і реалізований товарний асортимент.

Організація процесу управління податковими платежами залежить від специфіки конкретного підприємства. В цьому контексті можна умовно розподілити сільськогосподарські підприємства на дві групи: підприємства з обмеженим обсягом фінансових ресурсів, невеликою чисельністю працівників і простою організаційною структурою та великі підприємства з достатніми обсягом ресурсів та чисельністю працівників. Для невеликих підприємств доцільним є покладання функцій надання інформації для управління податковими платежами на осіб, відповідальних за постачання та збут продукції, а аналіз інформації і безпосередньо управління – на керівника і головного бухгалтера підприємства. На великих підприємствах склад і функціональні обов'язки фахівців з управління податковими платежами рекомендовано розширити. Доцільним також

є закріплення функцій податкового менеджменту за певним структурним підрозділом (напр. бухгалтерською чи аудиторською службою), чи окремим працівником з обов'язковим наданням результатної інформації власникам капіталу.

Висновки з проведеного дослідження. Управління податковими платежами сільськогосподарських підприємств являє собою систему взаємопов'язаних елементів податкового менеджменту підприємства. Всі елементи перебувають у взаємозв'язку і взаємозумовленості, адже кожен з них забезпечує виконання певного завдання у процесі управління податковими платежами. Система податкового менеджменту має бути підпорядкована загальній податковій стратегії підприємства.

При прийнятті рішень з податкових питань необхідно виявляти та враховувати взаємний вплив оподатковуваних баз з різних видів податків. У протилежному випадку фактичні витрати по угоді можуть виявитися вище розрахункових. Іншими словами, при розрахунку фінансових результатів угоди повинні враховуватися не тільки ті податки, що сплачуються у зв'язку з конкретною угодою, але й усі інші оподатковувані бази, що будуть при цьому тим чи іншим способом враховуватися.

У процесі управління податковими платежами необхідно брати до уваги також розміри підприємства. Малі та середні підприємства з незначним обсягом фінансових ресурсів, невеликою чисельністю працівників та простою структурою управління повинні покладати функції податкового менеджменту на апарат управління та відповідальних за збут продукції. На великих підприємствах доцільним є закріплення функцій управління податковими платежами за окремою відповідальною особою або підрозділом.

Реалізація запропонованого підходу до організації податкового менеджменту на сільськогосподарських підприємствах дасть змогу раціонально розподілити обов'язки управління податковими платежами і податкового планування між працівниками існуючих відділів сільськогосподарських підприємств та обслуговувати запити різних користувачів інформації про податкові зобов'язання і податкове навантаження підприємства.

Список використаних джерел:

1. Синчак В. П. Концепція удосконалення системи оподаткування у сільському господарстві України / В. П. Синчак // Університетські наукові записки. — 2008. — № 4 (28). — С. 425—429.
2. Жук В. М. Стан та розвиток спеціальних режимів оподаткування аграрного бізнесу / В. М. Жук // Фінанси України. — 2011. — № 7. — С. 33—42.
3. Тулуш Л. Д. Напрями реформування механізмів оподаткування сільськогосподарських товаровиробників // Зб. наук. праць Луцьк. Нац. техн. ун-ту. — Серія «Облік і фінанси». — 2008. — Вип. 5 (20). — Частина 2. — С. 278—285.
4. Паранчук С. В. Податковий менеджмент [Текст] / С. В. Паранчук. — Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2009. — 288 с.
5. Мулик Т. О. Проблеми оптимізації податкових платежів і формування податкової політики на підприємствах / Т. О. Мулик // Збірник наукових праць ВДАУ. — 2010. — № 36. — С. 326—329.
6. Податковий менеджмент : навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізима, В. В. Карпова. — Київ : Знання, 2008. — 525 с.
7. Литвиненко Я. В. Податкова політика : навч. посіб. / Я. В. Литвиненко. — К. : МАУП, 2003. — 224 с.

Е. М. Руденко. Совершенствование механизма управления налоговыми платежами сельскохозяйственных предприятий.

В статье рассмотрены основные элементы механизма управления налоговыми платежами, исследованы и обобщены сущность налоговой политики, налогового планирования, бюджетирования налогов, налогового учета и контроля. Определены этапы разработки налоговой политики предприятия, обобщены элементы системы налогового планирования. Разработаны предложения по усовершенствованию управления налоговыми платежами отечественных сельскохозяйственных предприятий.

E. Rudenko. Improving the management mechanism of tax payments of agricultural enterprises.

The article describes the main elements of the mechanism of tax management. The essence of tax policy, tax planning, tax budgeting, tax, accounting and control were investigated and summarized. The stages of development of fiscal policy of the company, summarizes elements of tax planning were discussed. The measures to increase the management of tax payments of domestic agrarian enterprises are proposed.